

Konspekt lekcji biologii

Uczestnicy zajęć: III lub II klasie LO,
poziom podstawowy lub rozszerzony

czas trwania zajęć: 45 min

Temat: Zasięgi geograficzne organizmów

Zakres treści: zasięg występowania, rodzaje zasięgów (ciągłe, nieciągłe), czynniki historyczne, czynniki ekologiczne, bariery geograficzne, tolerancja, gatunki kosmopolityczne i endemiczne.

Cele:

Cele ogólne:

1. Poznanie rodzajów zasięgów i czynników wpływających na zasięgi występowania wybranych organizmów żywych.
2. Kształtowanie umiejętności wykorzystywania różnych źródeł wiedzy do wyjaśniania zjawisk i procesów biologicznych.

Cele szczegółowe:

1. Wiadomości zapamiętane uczeń:

- Definiuje pojęcia: zasięg, gatunek endemiczny i kosmopolityczny, biom, bariera geograficzna
- Wymienia 5 czynników warunkujących występowanie organizmów żywych

2. wiadomości rozumiane uczeń:

- wyjaśnia dlaczego występowanie organizmów na Ziemi nie jest przypadkowe.
- omawia typy występowania 6 wybranych organizmów

3. Umiejętności: uczeń:

- Wskazuje na mapie świata zasięg występowania 4 wybranych gatunków organizmów
- Potrafi korzystać z tematycznych map wektorowych
- Analizuje związek pomiędzy czynnikami warunkującymi występowanie organizmów żywych, a typem zasięgu kilku wybranych gatunków organizmów (np.: jaguar, kozica, diabeł tasmański, aligator chiński, panda wielka, szczer wędrowny, nietoperz - podkasaniec, hatteria, jaszczurka zielona, głuszec, warzucha polska, sekwoja wieczniezielona, dębik ośmiopłatkowy, mniszek pospolity, orlica pospolita, szarotka alpejska, zawilec gajowy, sumak, niecierpek gruczołowaty, welwiczia przedziwna i in.)
- Uzasadnia istnienie sprzężenia zwrotnego pomiędzy typem klimatu i gleb, a składem gatunkowym fauny i flory

4. Postawy uczeń:

- Korzysta z różnorodnych źródeł wiedzy i w oparciu o nie formułuje swoje opinie
- Rozwija swoje zainteresowania światem

Metody i techniki pracy: praca z tekstem, praca z mapami wektorowymi, elementy wykładu ilustrowanego prezentacją w Power Point

Formy pracy: zbiorowa, grupowa

Środki dydaktyczne: plansze, mapa świata, podręcznik ucznia, komputer z dostępem do Internetu, bazy danych, karty pracy (wersja A i B)

Miejsce zajęć: pracownia komputerowa

Przebieg lekcji

Faza wstępna

- Czynności wstępne
- Nawiązanie do nowej lekcji:

Lekcja wstępna z biogeografii oparta na treściach z ekologii.

Przypomnienie pojęć z ekologii (pytania do uczniów):

- czynniki abiotyczne i biotyczne ograniczające występowanie organizmów;
- tolerancja ekologiczna
- rozmieszczenie organizmów

Przechodzimy od pojęcia rozmieszczenie do pojęcia zasięgi geograficzne.

- Podanie tematu i celu lekcji

Faza realizacyjna

Zdefiniowanie pojęcie zasięgu.

O czym świadczy fakt, że niektóre organizmy np. mucha domowa spotykane są niemalże na całym świecie, a inne np. diabeł tasmański- występują tylko na w jednym miejscu na Ziemi? Aby odpowiedzieć na to pytanie przeanalizujemy zasięgi wybranych organizmów.

Niezbędna na początku identyfikacja organizmów - wyszukiwanie w internecie omawianych gatunków organizmów www.atlas-roslin.pl , www.ptaki.polska.pl , www.atlas-zwierzat.pl lub przeglądarka internetowa

Omawiamy z uczniami zagadnienie zasięgów geograficznych analizując wybrane zasięgi występowania organizmów. Praca z kartą pracy (załącznik 1)

Uczeń posługując się mapami (numerycznymi) przedstawiającymi 6 zasięgów wybranych gatunków opisuje zasięgi w kategoriach:

- duży – mały
- ciągły – rozerwany
- kurczący się – rozszerzający się (zmiany w czasie)
- ostry łagodny (na podstawie rozmieszczenia)

wniosek: wyróżniamy kilka rodzajów zasięgów występowania organizmów w zależności od zastosowanego kryterium.

Dlaczego spotykamy różne rodzaje zasięgów? – na sposób rozmieszczenia i występowania organizmów działają różne czynniki.

Po określeniu rodzajów zasięgów uczeń naprowadzany pytaniami nauczyciela oraz wspierając się informacjami zawartymi w podręczniku oraz wyszukanyymi w internecie próbuje powiązać rodzaj zasięgu z czynnikami je warunkującymi.

Czynniki wpływające na rozmieszczenie organizmów mogą być typu historycznego (ruchy kontynentów, zmiany klimatyczne w przeszłości, ewolucja) lub ekologicznego. Czynniki ekologiczne możemy podzielić na:

1. Czynniki wewnętrzne:
  - Zdolność organizmów do adaptacji w zmieniającym się środowisku
  - Możliwość tworzenia zależności i układów pozwalających na wykorzystanie środowiska

2. Czynniki zewnętrzne:
  - Klimat
  - Gleba
  - Dostęp do pożywienia
  - Dostęp do wody
  - Działalność człowieka (budownictwo mieszkaniowe, sieć komunikacyjna, obszary chronione)

Praca w parach lub grupach w zależności od dostępnej liczby komputerów.

Analiza map numerycznych, wypełnianie kart pracy (Załącznik 1a i 1b), omówienie wyników pracy na forum klasy.

Zapisanie wniosku: *Rozmieszczenie organizmów nie jest przypadkowe. Zasięgi gatunków zostały ukształtowane przez szereg czynników o charakterze wewnętrznym i zewnętrznym*

Czy każdy gatunek na ziemi ma obszar tylko dla siebie?

Zasięgi geograficzne organizmów zachodzą na siebie ze względu na podobne wymagania klimatyczne, pokarmowe i glebowe organizmów. Obszary charakteryzujące się określonym składem gatunkowym tworzą **biomy**. (Charakterystyce biomów poświęcone będą kolejne lekcje.) Charakter biomu najsilniej zależy od strefy klimatycznej i rodzaju gleb. **Zależność ta działa w dwu kierunkach** tzn. zmiana składu gatunkowego może spowodować lokalne zmiany klimatu i składu gleb. Przykładem mogą być zmiany w klimacie centralnej części Australii, Azji Zachodniej i Afryki Środkowej. Zadanie pracy domowej: Wykonanie zadania 2 z karty pracy - wyjaśnić przyczyny ww. zmian.

www.maps.grida.no/go/graphic/desertification

(wniosek ucznia: *Wypalanie lasów spowodowało zmiany klimatu z umiarkowanie wilgotnego na pustynny i zmiany w składzie gatunkowym organizmów*).

Faza podsumowująca

Zebranie wiadomości na temat rodzajów zasięgów i czynników wpływających na rodzaj zasięgu poprzez wspólne wypełnianie sieci pojęć (załącznik 2). Na odwrocie karty pracy 2 lub zapisany na tablicy /planszy pomocniczy spisu organizmów.

1. Uwarunkowania: historyczne, ekologiczne - zewnętrzne i wewnętrzne
2. Cechy:
  - wielkość – małe, duże (z.endemiczne, z. kosmopolityczne); - przykład
  - ciągłość – z. ciągłe i z. rozerwane - przykład
  - zmienność – rozszerzanie i kurczenie - przykład

Pytania do ucznia:

Czy podziały te wzajemnie się wykluczają? Odpowiedź uzasadnij.

Wskaż w uzupełnionej strukturze treści gatunki endemiczne, kosmopolityczne, synantropijne.

Załącznik 1a

Karta pracy ucznia A

II lub III klasa LO, poziom podstawowy lub rozszerzony

Temat: Zasięgi geograficzne organizmów

Cele: Poznanie rodzajów zasięgów i czynników wpływających na zasięgi występowania wybranych organizmów żywych.

Zadanie 1 (praca w parach lub 4 osobowych grupach)

a) Sprawdź w sieci internet jak wyglądają podane w tabeli organizmy (www.atlas-roslin.pl/gatunki; www.ptaki.polska.pl lub przeglądarka internetowa). Przeanalizuj mapę numeryczną przedstawiającą zasięgi występowania 6 podanych gatunków organizmów. Nazwij i wpisz do kolumny przynajmniej 2 rodzaje zasięgów wybierając po jednym określeniu z każdej pary:

- duży – mały
- ciągły – nieciągły (rozerwany)

w miarę możliwości:

- kurczący się – rozszerzający się (zmiany w czasie)
- ostry - łagodny
- Wywołaj mapy numeryczne przedstawiające: strefy klimatyczne, rodzaje gleb, temperatury nocne i dzienne, nasłonecznienie, opady, wiatry, ukształtowanie terenu, sieć komunikacyjną, zalesienie na obszarze analogicznym jak zasięgi 6 omawianych gatunków organizmów. Sprawdź parametry środowiskowe w obszarze zasięgu każdego z gatunków. Wyniki analizy wpisz do tabeli – kolumna 3.
- Wpisz do kolumny 4 czynnik(i), który(e) prawdopodobnie najsilniej wpłynął(ęły) na obecny zasięg występowania gatunku.

1	2	3	4
Rodzaj/ Gatunek	Rodzaj zasięgu	Preferencje środowiskowe	Prawdopodobny czynnik ograniczający
jaguar			
kozica górską			
panda wielka			
dębik ośmiopłatkowy			
Synogarlica turecka			
orlica pospolita			

Wniosek ucznia

Rozmieszczenie organizmów nie jest przypadkowe. Zasięgi gatunków zostały ukształtowane przez szereg czynników o charakterze wewnętrznym i zewnętrznym

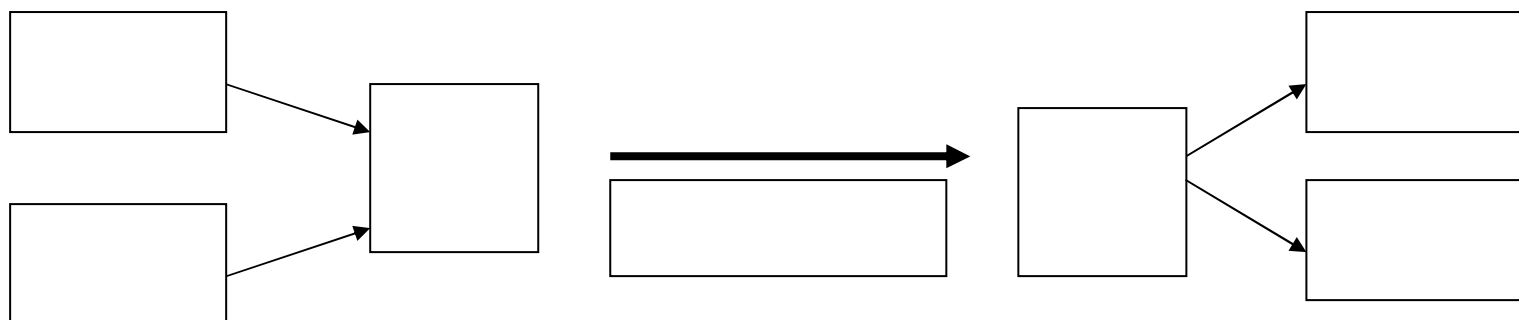
Zadanie 2

Wywołaj mapy numeryczne centralnej części Afryki Środkowej przedstawiające klimat, gleby i roślinność obecnie i w przeszłości. <http://maps.grida.no/go/graphic/desertification>

Wypisz zauważone zmiany. Co było główną przyczyną tych zmian? Przedstaw te zależności w postaci struktury treści.

W PRZESZŁOŚCI

OBECNIE

Załącznik 1b

Karta pracy ucznia B

II lub III klasa LO, poziom podstawowy lub rozszerzony

Temat: Zasięgi geograficzne organizmów

Cele: Poznanie rodzajów zasięgów i czynników wpływających na zasięgi występowania wybranych organizmów żywych.

Zadanie 1 (praca w parach lub 4 osobowych grupach)

b) Sprawdź w sieci internet jak wyglądają podane w tabeli organizmy (www.atlas-roslin.pl/gatunki; www.ptaki.polska.pl lub przeglądarka internetowa). Przeanalizuj mapę numeryczną przedstawiającą zasięgi występowania 6 podanych gatunków organizmów. Nazwij i wpisz do kolumny przynajmniej 2 rodzaje zasięgów wybierając po jednym określeniu z każdej pary:

- duży – mały
- ciągły – nieciągły (rozerwany)

w miarę możliwości:

- kurczący się – rozszerzający się (zmiany w czasie)
- ostry - łagodny
- Wywołaj mapy numeryczne przedstawiające: strefy klimatyczne, rodzaje gleb, temperatury nocne i dzienne, nasłonecznienie, opady, wiatry, ukształtowanie terenu, sieć komunikacyjną, zalesienie na obszarze analogicznym jak zasięgi 6 omawianych gatunków organizmów. Sprawdź parametry środowiskowe w obszarze zasięgu każdego z gatunków. Wyniki analizy wpisz do tabeli – kolumna 3.
- Wpisz do kolumny 4 czynnik(i), który(e) prawdopodobnie najsilniej wpłynął(ęły) na obecny zasięg występowania gatunku.

1	2	3	4
Rodzaj/ Gatunek	Rodzaj zasięgu	Preferencje środowiskowe	Prawdopodobny czynnik ograniczający
szczur wędrowny			
hatteria			
mniszek pospolity			
warzucha polska			
skowronek polny			
szarotka alpejska			

Wniosek ucznia

Rozmieszczenie organizmów nie jest przypadkowe. Zasięgi gatunków zostały ukształtowane przez szereg czynników o charakterze wewnętrznym i zewnętrznym

Zadanie 2

Wywołaj mapy centralnej części Afryki Środkowej przedstawiające klimat, gleby i roślinność obecnie i w przeszłości. <http://maps.grida.no/go/graphic/desertification>

Wypisz zauważone zmiany. Co było główną przyczyną tych zmian? Przedstaw te zależności w postaci struktury treści.

W PRZESZŁOŚCI

OBECNIE

